

1985/86:66

Prot. 1985/86:66
28 januari 1986

Tisdagen den 28 januari

Kl. 15.00

Fyllnadsval till utskott

Meddelande om interpellationssvar

1 § Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i vart och ett av utrikes-, försvars-, utbildnings-, närings- och arbetsmarknadsutskotten.

Anf. 1 TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Görel Thurdin till suppleant i utrikes- och arbetsmarknadsutskotten, Åke Selberg till suppleant i försvarsutskottet, Åsa Strömbäck-Norrman till suppleant i utbildningsutskottet och Leo Persson till suppleant i näringsutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i utrikesutskottet

Görel Thurdin (c)

suppleant i försvarsutskottet

Åke Selberg (s)

suppleant i utbildningsutskottet

Åsa Strömbäck-Norrman (s)

suppleant i näringsutskottet

Leo Persson (s)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Görel Thurdin (c)

2 § Meddelande om svar på interpellation 1985/86:86

Anf. 2 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag hade för avsikt att i dag besvara interpellation 1985/86:86 av Pär Granstedt. Då interpellanten inte i dag kan ta emot svaret har vi överenskommit om att svaret i stället skall avlämnas den 10 februari.

Om åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten i norra Bohuslän

Anf. 3 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Kenth Skårvik har frågat mig vilka åtgärder regeringen har vidtagit och avser att vidta för att uppnå en bättre vattenkvalitet i norra Bohuslän. Bakgrunden till frågan anger Skårvik vara rapporter om att vattenkvaliteten i Idefjorden försämrats under de senaste åren.

Idefjorden är ett av våra starkast förorenade vattenområden. Försämringar av fjorden anges ha inträffat redan under 1920-talet, och sedan 1940-talet har fjorden förvandlats till ett vattenområde där marint liv till stora delar är utplånat.

Föreningen som tillförs fjorden härrör till helt övervägande del från utsläpp från den norska sidan av fjorden. Från den svenska sidan är föreningen ringa och påkallade vattenvårdsåtgärder vidtagna eller under utförande.

Under senare delen av 1970-talet begränsades utsläppen till fjorden från norsk industri. Denna begränsning var dock helt otillräcklig för att tillfredsställande förhållanden i fjorden skulle kunna uppnås.

Naturvårdsverket uppger att norska statens föroreningstillsyn meddelat att kraftfulla åtgärder nu vidtagits i syfte att Idefjorden skall kunna användas för rekreation och fiske. Sålunda har bl. a. föreläggande meddelats beträffande den dominerande föroreningskällan, Saugbrugsföreningens cellulosa-industri i Halden, som innebär att åtgärder skall vara vidtagna till början av 1990-talet. Åtgärder skall också vidtas vid annan industri och inom kommunerna i övrigt.

Enligt den av Sverige 1974 ratificerade miljöskyddskonventionen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige skall vid prövning av tillåtligheten av miljöskadlig verksamhet störning som sådan verksamhet medför eller kan medföra i annan fördragsslutande stat likställas med störning i det egna landet. Talan i fråga om sådan störning får föras av annan fördragsslutande stat i det land där den miljöskadliga verksamheten bedrivs.

Naturvårdsverket anger att enligt överenskommelse med den norska prövningsmyndigheten kommer utredningar och annat material som avser åtgärder att förbättra förhållandena i Idefjorden att nu kontinuerligt tillsändas verket. Naturvårdsverket får därigenom möjlighet att efter hand uttala sig om dessa åtgärder.

Det är min förhoppning att de nu redovisade norska ansträngningarna att förbättra förhållandena i Idefjorden ger snabba resultat. Jag förutsätter att naturvårdsverket tar till vara alla de möjligheter som finns att verka för att åtgärder för Idefjordens tillfrisknande vidtas med skyndsamhet.

Anf. 4 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Man kan tycka att svaret är positivt. Regeringen har ju trots allt tagit vissa kontakter och fått vissa löften. Men man måste fråga sig hur de olika regeringarna sedan 1940-talet har kunnat blunda för det som nu har givit ett så katastrofalt resultat, då havsbotten och vattenområdet har blivit ett

område, där marint liv till stora delar är utplånat.

Som vi alla känner till har det under senare år inträffat försurningar i kustvattnens ekosystem. I denna interpellation har jag speciellt tagit upp frågor med anknytning till västkustens marina miljö. Jag vill dock samtidigt notera att den havsmiljö vi närmast känner i hög grad påverkas av det som sker i övriga kustvatten i Europa.

För Bohusläns vidkommande är hav och kust en resurs som tjänar både det rörliga friluftslivet och folkhushållet. Utefter kusten bedrivs ett omfattande fiske. Inom havsbrukets ram har nya näringar kommit till i form av fisk- och musselodling.

Både det traditionella näringsfånget och nyföretagandet hotas nu av förändringar i den marina miljön. Larmrapporterna är flera. Sveriges fiskares riksförbund framför i ett dokument till regeringen att fisket i Kattegatt kommer att slås ut i en nära framtid. Torskfångsterna har gått ned till en femtedel av tidigare noteringar. Myndigheter, institutioner och marinbiologer får rapporter från olika håll om att sälar, fisk, snäckor, musslor och andra organismer uppvisar abnormiteter, som beror på utsläpp eller annan påverkan på vattnet.

Havsfiskelaboratoriet i Lysekil meddelar i en skrift att eutrofieringen av vissa vattenområden ökat under senare år. Detta innebär ett hot mot åtskilliga fiskarters lekplatser. Man säger också att hotet mot sillens romläggingsplatser på botten ökat under senare tid genom tilltagande miljöproblem.

Vad forskarna kan märka i sina analyser bekräftas av yrkesfolket. Fiskare, dykare och andra som känner den marina miljön talar om havsbottnar som kan liknas vid öknar. Sikt djupet är på sina håll bara några meter.

Problemen fokuseras nu till norra delen av Bohuslän. Sedan länge är Idefjorden, gränsvattnet mellan Sverige och Norge, närmast en helt död fjord. Här vet man att detta beror på utsläpp från Saugbrugsforeningens anläggningar i Halden. Enligt uttalande från miljöskyddschefen i Östfolds fylke motsvarar Saugbrugs utsläpp av organiskt material vad som "produce-ras" av en stad på 300 000 invånare.

Den kanske största förorenaren på andra sidan riksgården finns i Fredrikstad. I anslutning till floden Glomma finns de stora industrierna Kronos Titan och Borregaard. Enligt Norsk institutt for vannforskning, NIVA, påverkar utsläppen ett enormt vattenområde som sträcker sig ned mot Kosterarkipelagen. NIVA har dokumenterat ett 30 km² stort område som starkt förorenat.

Nya påfrestningar på vattenmiljön kan det bli om Saugbrug gör allvar av sina planer på en fiskodling i stor skala. I utsläppen kommer att ingå ca 5 ton fosfor per år, vilket motsvarar utsläppen från en befolkning på 50 000 invånare – med ett reningsverk som tar bort 90 %.

De här angivna föroreningskällorna är påtagliga och kända. Tyvärr finns det ingen fullständig kunskap om alla föroreningar och verkningarna av dessa. Det beror på att det saknas resurser för en sådan forskning. Vissa dokumentationer finns förstås. Inte minst kan man dra slutsatser och lärdomar av den s. k. Gullmarnplanen. Den initierades år 1979 av den dåvarande regeringen. Gullmarn är landets mest utforskade vattenområde.

Prot. 1985/86:66
28 januari 1986

*Om åtgärder för att för-
bättra vattenkvaliteten i
norra Bohuslän*

Av planen framgår att fjorden påverkats negativt genom urlakning från den konst- och naturgödslade åkermarken inom fjordens nederbördsområde. Kväve- och fosforläckaget är betydande. Det finns anledning förmoda att bottnarna och vattnet utefter västkusten har påverkats av samma orsak.

Det är också illa att reningsverken överskrider de gränsvärden som är angivna i miljöskyddslagen. Enligt uppgift släpper var tredje kommun i Bohuslän ut alldeles för mycket fosfor i vattendragen. Troligen är situationen ensartad inom andra kustlandskap i Sverige.

Om det i en framtid skall finnas en levande kust, med fiske, beredningsindustrier och turism, måste snabba åtgärder till – det sade i och för sig statsrådet i sitt svar. Kustvattnet och havet utanför är i fara genom människans försummelse. Skogsdöden har sin motsvarighet i vattendöden.

Strömstads Miljöforum har bl. a. påpekat att döda bottnar breder ut sig, fisken försvinner, musslorna blir oätliga och badvattnet blir stadigt sämre. Det har nu gått så långt att man befarar en ekologisk kollaps.

Det är nu uppenbart att det krävs snara åtgärder för att komma till rätta med dessa problem.

Som vi bedömer det måste nu existerande samarbetsorgan som är knutna till gränsregionerna och sysslar med miljöfrågorna ges allt stöd. Det gäller framför allt organ på länsstyrelse- och fylkesnivå. På grund av ärendets vikt och betydelse bör regeringarna i resp. länder trappa upp samarbetet i form av direkta kontakter och med syfte att forma ett åtgärdepaket som skall påskynda restaureringsarbetet inom vattenvården.

Jag hoppas nu att regeringen och statsrådet Carlsson inte bara nöjer sig med förhoppningar utan också tar egna initiativ. Det är trots allt vårt svenska vatten som förstörs. Det gäller inte att förutsätta. Det gäller att leda arbetet för en bättre havskvalitet.

Med detta vill jag också ställa frågan: Kan statsrådet tänka sig att man avsätter mer pengar för forskning och vidareutveckling beträffande de här vattnen?

Anf. 5 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Det är bra att interpellationen har ställts. Norra Bohuslänns kustvatten har problem.

Nu gjorde Kenth Skärvik en vidare utblick mot hela Kattegatt-Skagerrak-området. Vi kan diskutera också detta, men jag tror att vi gör det bättre i ett annat sammanhang. Vi socialdemokrater i Bohuslän väckte i går en motion om miljöförhallandena i Kattegatt-Skagerrak-området. Jag kommer för min del att hålla mig till gränstrakterna.

Vattnen utanför norra Bohuslänns kust bjuder en helt unik havsmiljö. Vi har rännor som är 700 meter djupa. Vi har ett vatten med en salthalt som motsvarar den i havsdjupen. Vi har mer tidvatten här i norra Bohuslän än vid övriga delar av den svenska kusten. Och det är alltså i denna unika havsmiljö som vi har dessa förorenande utsläpp från Idefjorden och Glomma.

Utsläppen i Idefjorden har pågått sedan mitten av 1920-talet. Det är möjligt att de har pågått längre, men det var i mitten av 1920-talet som man började göra regelbundna mätningar. Idefjorden är en dålig recipient, som experterna formulerar det. Det är ett trängt utlopp. Vid fjordens mynning

finns det tre trösklar, och de ger dalig cirkulation. Det är sött ytvatten i Idefjorden och saltare bottenvatten.

För dagen är Saugbrugsforeningen nästan ensam som förorenare. Men fram till mitten av 1970-talet var också Haldens kommun förorenare. Efter påtryckningar från det socialdemokratiska partidistriktet i Bohuslän – vi arbetade rätt intensivt med dessa frågor då, ledda av eldsjälens Fritz Olsson i Hälle – gjorde dock den norska regeringen en framställning till Stortinget, och efter överläggning och bearbetning fick vi, med Gro Harlem Brundtland som miljövarnsminister, ett reningsprogram för Idefjorden.

Det har fungerat rätt bra. Det medförde klara förbättringar, säger forskarna, fram till 1981-1982. Men då, efter valnederlaget, förlorade Gro Harlem Brundtland inflytandet över dessa frågor.

I fråga om Glomma är problemet svårare. Vattenföringarna är stora, och vattnet sprids effektivare. Vi vet att hushållen i Sarpsborg och Fredrikstad släpper ut sitt avloppsvatten nästan orenat, liksom de stora industrierna. Periodvis har vi i Dyrskilen och Strömstad påkänning av vatten från Idefjorden och Glomma. Halter av lignin mäts upp så långt söderut som vid Havsstensund.

Glomma påverkar framför allt Kosterområdet. Vattnet där är gråare, mer slamrikt och binder ofta tungmetaller. Speciellt problematiskt blir det naturligtvis när föroreningarna kommer ut i Nordsjövattnet, som i sig är förorenat. Vi har påverkan av olika strömmar, den baltiska strömmen och den jutska strömmen. Dessa problem får vi brottas med.

Från svensk sida vet vi – av egna erfarenheter från Gullmarsfjorden, som ju var på väg att bli en starkt förorenad fjord – att det går att nå resultat, och snara sådana. Redan året efter att cellulosaproduktionen vid Munkedals bruk hade stoppats började man märka förbättringarna.

Om vi nu med svensk hjälp kan åstadkomma påtryckningar på Norge så att det reningsprogram som för närvarande diskuteras verkligen kommer till stånd, då vet vi att Glomma, tack vare den kraftiga vattenföringen, mycket snart kommer att få en bättre vattenkvalitet. Det är en förhoppning att så skall bli fallet, och därför vädjar också jag till miljöministern att ta initiativ för att trycka på normmännen.

Anf. 6 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Enligt den uppgift som jag har fått, Kenth Skårvik, avslogs Saugbrugsforeningens ansökan om tillstånd till fiskodling av den norska provningsmyndigheten. Tillstånd har endast lämnats till en liten odling av smolt. Det kan väl möjligen ses som tecken på god vilja från de norska myndigheternas sida.

Med anledning av Karl-Erik Svartbergs och Kenth Skårviks inlägg vill jag bara säga att jag ser med mycket stort allvar på situationen utmed den svenska västkusten – jag skulle kunna tillägga att detsamma gäller situationen i Östersjön. Tillsammans med mina medarbetare kommer jag under den allra närmaste tiden att ägna synnerligen stor uppmärksamhet åt utvecklingen av den marina miljön.

Jag skall fundera över hur jag på lämpligt sätt kan återkomma till riksdagen med mer preciserade synpunkter. Jag förutsätter att vi då får möjligheter till

ett fortsatt meningsutbyte. Detta är en fråga som vi oberoende av regering har intresse av att försöka göra något konstruktivt och långsiktigt åt. Jag ser gärna att vi, över partigränserna, lugnt och sakligt diskuterar hur vi skall komma till rätta med de mycket stora problem som vi här har talat om.

Anf. 7 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det sista som här blev sagt. Jag tycker att allt som i dag har framförts från talarstolen är positivt.

Jag vill att vi nu från alla håll, precis som statsrådet sade, tillsammans skall visa den oroliga kustbefolkningen att vi bestämt oss för att göra något för att se till att våra efterkommande skall kunna utnyttja dessa vatten, både för fritidsändamål och yrkesmässigt. Jag är därför mycket tacksam för det som har sagts här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1985/86:96 om ökat skydd för utrotningshotade växt- och djurarter

Anf. 8 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Lars Ernestam har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att Sverige skall leva upp till den s. k. Bernkonventionens krav när det gäller skyddet av flora och fauna.

Enligt konventionen åligger det parterna att vidta lämpliga och nödvändiga åtgärder för att säkra bevarandet av vilda djur- och växtarter samt deras naturliga miljö.

Tyngdpunkten i konventionen ligger vid skydd av vissa arter som är angivna i listor fogade till konventionen. Undantag från konventionens bestämmelser får göras av vissa närmare angivna skäl under förutsättning att den berörda populationens fortbestånd inte ogynnsamt påverkas av undantaget. Undantag medges i konventionen bl. a. för att hindra allvarlig skada på gröda, boskap, skog, fiske m. m., för forskning och utbildning samt för vissa övergripande allmänna intressen. Undantag som gjorts är underkastade rapportskyldighet.

Det svenska arbetet till skydd av flora och fauna har i första hand inriktats på att bevara de hotade arternas biotoper. Betydande markarealer har under årens lopp skyddats genom olika former av naturvårdsförordnanden, t. ex. nationalparker och naturreservat.

S. k. djurskyddsområden avsätts av länsstyrelsen som skydd för djurlivet. Regeringen har beslutat att vidta åtgärder för skydd och förvaltning av sammanlagt 55 urskogsområden i fjällområdet. Den sammanlagda areal av skyddade områden som jag hittills har redovisat uppgår till drygt 2.5 miljoner hektar, vilket motsvarar mer än 6 % av Sveriges landareal.

En viktig förutsättning för att man skall kunna bevara hotade arter är de hänsyn jord- och skogsbruket skall ta till naturvården. Skogsvårdslagen och den s. k. skötsellagen föreskriver att hänsyn skall tas till naturvårdens intressen vid skötsel av skogs- resp. jordbruksmark.

Lars Ernestam nämner särskilt frågan om skydds jakt på säl i Östersjön. Det bör först noteras att sälen numera är fredad. Viss skydds jakt på säl kan dock förekomma med hänsyn till skadegörelse på fisket. Rätten till sådan jakt är förbehållen yrkesfiskare som vid fiske tillfälligtvis påträffar säl. Något sökande efter säl i jaktsyfte är inte tillåtet. Denna skydds jakt strider inte mot Bernkonventionen.

När det gäller skydd av särskilda arter kan jag även nämna att naturvårdsverket med stöd av Bernkonventionens lista över sällsynta och hotade djurarter har fridlyst ett antal grod- och kräldjursarter, som tidigare saknat lagstadgat skydd i hela Sverige.

Jag har nu redovisat hur samhället på de punkter Lars Ernestam tar upp aktivt verkar för skydd och bevarande av flora och fauna. Det finns enligt min mening ingen grund för påståenden att Sverige inte efterlever Bernkonventionens bestämmelser. Några sådana påståenden har ej heller framförts inom ramen för konventionsarbetet.

Anf. 9 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! När jag nu tackar statsrådet för det svar jag fått vill jag först ta upp varför jag vill diskutera Bernkonventionen.

Förändringarna i jordbruket har medfört att många växter är hotade, speciellt genom förändringar av hagmarken, igenväxning och skogplanteringar. Också inom skogsbruket är många arter hotade genom bl. a. utdikningen av våtmarker. Närmare 40 växtarter har försvunnit på senare år, och det beräknas att inte mindre än 340 är i farozonen.

I den här debatten kommer jag emellertid inte att ta mina exempel från florans utan från faunan, djurlivet. Jag tror nämligen, herr talman, att diskussionen blir mer konkret om man utgår från exempel.

Under folkpartiregeringens tid undertecknades Bernkonventionen om skydd för utrotningshotade växter och djur. Den socialdemokratiska regeringen har ratificerat den. Konventionen innebär ett stort ansvar för de stater som har undertecknat den.

I de allmänna bestämmelserna står det bl. a. att särskild uppmärksamhet skall ägnas åt utrotningshotade och sårbara växter. Målet är att skydda vilda djur och växter och deras naturliga miljö.

Varje avtals slutande part skall vidta åtgärder för att främja nationella riktlinjer för att skydda vilda djur och växter. Hänsyn skall tas till ekonomiska krav. I kap. II pekas på behovet av lagstiftande och administrativa åtgärder för att säkerställa skyddet, och i kap. III tas skyddet för en rad specificerade arter upp.

Det finns ingen grund för påståenden att Sverige inte efterlever Bernkonventionens bestämmelser, säger statsrådet. Jag har delvis motsatt uppfattning. Jag vill därför diskutera tre djurarter som finns med i den nämnda specifikationen i kap. III och dessutom nämna något om sälarna i Östersjön.

Jag börjar då med *fjällräven*. När det gäller skyddet för denna art kan man säga att inrättandet av de enligt folkpartiets uppfattning otillräckliga naturreservaten och nationalparkerna, som statsrådet hänvisar till, ändå är åtgärder i konventionens anda. Trots detta är fjällräven akut hotad. I det här fallet måste enligt min uppfattning det som sägs i kap. I om ekonomiska krav

Prot. 1985/86:66
28 januari 1986

Om ökat skydd för utrotningshotade växt- och djurarter

gälla. Utredningsarbete pågår, men naturvårdsverket har inte fått det flora- och faunaanslag som så väl behövs för att skydda arten.

Jag har tidigare i debatter i riksdagen nämnt de utrotningshotade *hackspettarterna* vittryggig hackspett, gråspett och tretåig hackspett. De påverkas av förändringar inom skogsbruket och är akut utrotningshotade. Statsrådet hänvisar till föreskrifter om hänsyn i skogsvårdslagen och skötsellagen. Jag vet att de bestämmelserna finns och att skogsvårdens folk anordnar kurser, ger information och försöker verka i lagarnas anda. Problemet är bara, herr talman, att åtgärderna är otillräckliga. Bestämmelserna om hänsyn i samband med skogsbruket fanns ju också när mellanspetten, en släkting till de nu utrotningshotade arterna, dog ut för ett par år sedan. Vad har statsrådet för konkret handlingsplan i Bernkonventionens anda för att skydda dessa arter?

Uttern är utrotningshotad, och här blir frågeställningen verkligen akut och aktuell. I de utbyggnadsplaner för vattenkraften som regeringen ivrar för och som jag bedömer delvis har tillkommit under påverkan från berörda fackförbund drabbas ofta utterns områden. Så är fallet exempelvis med den nu planerade utbyggnaden av Gideälven. Den utterstam som finns där försvinner, om utbyggnaden kommer till stånd. Har regeringen verkligen en samlad plan, som väger in bevarandeintressen i samband med vattenkraftsutbyggnaden? Det bör man ha, om Bernkonventionens krav skall uppfyllas. Jag skulle vilja ha en redovisning från statsrådet om detta. Blir det en utbyggnad av Gideälven, och hur blir det med utterstammen?

Sälarna i Östersjön finns inte med i uppräknningen av arter i konventionen. De allmänna bestämmelserna i konventionen är tillräckliga för att ta upp behovet av skydd. I interpellationssvaret finns inget som tyder på att statsrådet anser att särskilda åtgärder behöver vidtas utöver fridlysning. Han hänvisar endast till skyddsjakten.

Herr talman! Min samlade frågeställning till statsrådet Ingvar Carlsson är sålunda: Vilken handlingsplan har regeringen för att skydda de hotade arterna i Bernkonventionens anda?

Anf. 10 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag tycker att vi borde kunna diskutera sådana här frågor lugnt och sakligt. När Lars Ernestam talar om en utbyggnad av vattenkraften som regeringen tänker sig efter påtryckning av olika fackförbund konstaterar jag bara att den argumentationen inte riktigt hör hemma här, av det enkla skälet att Sveriges riksdag har beslutat att vi skall bygga ut vattenkraften med 2,5 terawattimmar till motsvarande 66 terawattimmar. Gideälven provas i det sammanhanget, och man skall inte göra detta till en fråga om relationer mellan fackförbunden och regeringen, för det är faktiskt Sveriges riksdag som har fattat detta beslut. Jag tycker Sveriges riksdag skall vara rakryggad nog att ta ansvaret för det beslutet.

I övrigt vill jag säga, herr talman, att de statliga insatserna för skydd av värdefulla markområden för innevarande budgetår har fördubblats från 20 till 40 milj. kr. Anslaget har av regeringen i årets budgetproposition föreslagits oförändrat. Det är för övrigt samma belopp som naturvårdsverket yrkat i sin anslagsframställning. Det innebär en mycket kraftig uppräkning i

ett läge där det prutats på de flesta övriga anslag.

Under senare tid har vikten av särskilda naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet kommit att alltmer uppmärksammas. Ett viktigt mål bör vara att bevara gräsmarkens karaktär av fortlöpande hävdad ängs- och hagmark. De biotoper som är att hänföra till denna typ av mark har utomordentlig betydelse för växt- och djurarternas mångfald och för den genetiska variationen. Även där har vi i ett hårt budgetarbete kunnat få loss vissa medel. 5 milj. kr. vill regeringen avsätta för naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet. Vi hoppas naturligtvis på riksdagens stöd på den punkten.

En viktig förutsättning för att bevara hotade arter är, som jag nämnde tidigare, de hänsyn jord- och skogsbruket skall ta till naturvärden.

Skogsstyrelsen och naturvårdsverket har tillsammans presenterat riktlinjer för skogsvårdsstyrelsernas och länsstyrelsernas samarbete i frågor som rör den naturvårdshänsyn som skogsbrukets utövare är skyldiga att ta i sin verksamhet. Jag ser ingen annan metod att följa i det avseendet. Det vore intressant att höra om Lars Ernestam har några kompletterande synpunkter på hur vi annars skulle gå till väga.

Av dessa riktlinjer följer bl. a. att länsstyrelserna bör förse skogsvårdsstyrelserna med underlagsmaterial i arbetet med 5:3-skogarna. En lista på sådana typer av områden som kan vara av särskild betydelse från naturvårdssynpunkt har redovisats. Skogsvårdsstyrelsen bör enligt riktlinjerna samråda med länsstyrelsen, och i vissa fall med kommunen, när sådana områden är aktuella för åtgärd.

Dessutom skall enligt riksdagens beslut om livsmedelspolitiken jordbruket i rimlig utsträckning bedrivas så, att det bidrar till att bevara genetisk variation och värdefulla delar av fauna och flora i odlingslandskapet.

Men ändå kommer vi ständigt att upptäcka vissa brister. Nya risker kan uppstå. Då får vi, tillsammans med berörda myndigheter, försöka vidta kompletterande åtgärder för att nå det mål som vi uppenbarligen är överens om.

Jag kan bara, herr talman, avsluta med att avge den principiella deklarationen att jag är beredd att lyssna på de synpunkter som kommer fram, inte minst från de miljö- och naturvårdsgrupper som arbetar på detta område. Vi skall alltså försöka bevara så mycket som möjligt – allt i Bernkonventionens anda.

Anf. 11 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Statsrådet hänvisar till skogsvårdslagen, men det beskedet har jag fått tidigare också. Vi anser att det inte räcker med den hänvisningen utan man måste också ta fram en handlingsplan för varje särskild art. I det här inlägget kommer jag att nämna ytterligare några synpunkter som vi i folkpartiet ställt oss bakom.

Vidare tog statsrådet upp frågan om särintressen i samband med älvutbyggnaden. Jag tror dock att det är väldigt viktigt att man kan diskutera miljöfrågor helt frikopplat från särintressen, och det är vad vi i folkpartiet har gjort i olika sammanhang.

Jag har här tagit upp frågan om älvutbyggnaden, men jag fick inget svar av statsrådet på frågan hur det blir med utterstammen i det sammanhanget. Det

gäller här alltså *ett* område där det finns utter. Om det blir aktuellt att ge tillstånd till en utbyggnad där, diskuterar då regeringen vad ett bortfall av utterstammen i det området kan komma att innebära med tanke på utterns framtid här i landet? Har ni haft några diskussioner över huvud taget?

Jag vill peka på några ytterligare åtgärder som vi i folkpartiet ivrar för. Vi vill ha ett säkerställandeprogram för fjällskogarna – men något sådant har vi inte fått. Vi vill att våtmarksinventeringarna skall slutföras i snabbare takt. Vi vill att 5:3-anlagen inte längre skall utgå vad gäller områden som domineras av lövskog. Vi vill också att kvarvarande urskogar skall skyddas. Bara 0,3 % av skogsarealen i Sverige är nämligen avsatt och skyddad. Vidare vill vi ha rimliga anslag till naturvården. I det sammanhanget tog statsrådet upp frågan om de 40 miljonerna. Man drog ju in 20 milj. kr. som var avsedda för forskning och i stället fick STU dessa pengar. Anslaget är således oförändrat.

Vi i folkpartiet menar alltså att anslagen till naturvården måste bli större. Det är det viktiga i detta sammanhang. Vi vill dessutom ha ett särskilt flora- och faunaanslag.

Anf. 12 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Lars Ernestam vill att jag skall ge besked i en fråga som är föremål för beredning i regeringskansliet och som regeringen ännu inte har beslutat om. Det kommer jag självfallet inte att göra. Jag kan dock säga att vi icke kommer att fatta ett beslut som äventyrar utterstammen vid Gideälven.

Vidare räknade Lars Ernestam upp en rad saker som folkpartiet vill göra. Han sade: Vi vill göra det och det och det. Jag kan bara replikera: Det är bra att folkpartiet *vill*, men den socialdemokratiska regeringen kommer att *genomföra* de åtgärder som är önskvärda för en bra och aktiv miljövärd.

Anf. 13 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Den sista deklARATIONEN var imponerande, men det gäller då också att ställa resurser till förfogande. Folkpartiet redovisar en stram budget, men vi har i den prioriterat naturvården med anslag som ligger ungefär 22 miljoner över vad regeringen redovisar.

Denna diskussion, herr talman, skulle gälla Bernkonventionen, och vi har kommit vid sidan om den. Vi har emellertid inte kommit så långt på sidan om den, därför att frågeställningarna om bevarandet av dessa områden hänger klart samman med de frågor som tas upp i Bernkonventionen. Av diskussionen framgår att statsrådet Ingvar Carlsson inte kan redovisa ett samlat handlingsprogram för hur man skall klara de betydelsefulla frågorna om bevarande av över 300 utrotningshotade växtarter och ett stort antal djurarter. Dessutom måste vi, herr talman, konstatera att naturvården också ekonomiskt sett är ett eftersatt område.

Jag hoppas att statsrådet Ingvar Carlsson tar med sig dessa synpunkter och funderar på dem, så att naturvården i framtiden får bättre resurser än den har i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 14 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Margareta Gard har med anledning av regeringens beslut den 19 december 1985 angående gruvbrytning i den s. k. Dammsjögruvan i Garpenberg frågat mig

dels om jag anser att arbetsmarknaden i Bergslagen är sådan att gruvbrytningen i Garpenberg kan undvaras,

dels om jag anser att miljökraven som regeringen ställt för denna gruvbrytning är prejudicerande och kommer att gälla även för andra gruvor och

dels om jag är villig att ta upp förnyade diskussioner med Boliden Mineral AB om ansvaret för miljön efter tidigare gruvbrytning i Garpenberg.

Regeringen har i sitt beslut gjort en avvägning mellan väsentliga samhällsintressen – å ena sidan de förluster från miljösynpunkt som den planerade verksamheten kommer att medföra och å andra sidan den betydelse för framför allt sysselsättningen i Garpenberg som verksamheten kan få. Regeringen har vid denna avvägning kommit fram till att den föreslagna gruvbrytningen bör få komma till stånd trots de betydande skador den förorsakar. Därför har regeringen fäst stor vikt vid att åtgärder vidtas för att motverka effekterna av tidigare gruvverksamhet.

När det gäller den andra frågan vill jag framhålla att en prövning enligt miljöskyddslagen skall ske med utgångspunkt från de miljömässiga, tekniska och ekonomiska förutsättningar som föreligger i varje särskilt tillståndsärendet. Av den prövning som gjorts i det här aktuella ärendet kan man därför inte dra några slutsatser om hur andra gruvärenden kommer att bedömas.

Av regeringens beslut framgår att efterbehandlingen av de gamla upplagen skall ske så att framtida läckage av metaller förhindras. Regeringen har därvid bedömt att efterbehandlingen måste ske ungefär på det sätt som föreslagits av statens naturvårdsverk. Det närmare utförandet skall bestämmas i samråd mellan bolaget och naturvårdsverket. Jag förutsätter att en efterbehandling kommer att ske enligt regeringens beslut.

Anf. 15 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret.

Tyvärr är svaret så allmänt formulerat att det – med undantag av en punkt – inte utgör något egentligt svar på mina frågor.

Jag kan förstå att regeringen har haft svårigheter med beslutet om projekt Dammsjögruvan när så många intressen skall tillgodoses samtidigt. Uppfattningen att vi skall vara rädda om vår miljö så långt det är möjligt vill jag ansluta mig till, och jag har förståelse för att avvägningen mellan miljöhänsyn och industriell verksamhet är en grannlaga uppgift för regeringen.

Trots detta tycker jag att det är ett dåligt beslut som regeringen har fattat. Om jag skall använda mig av det omdöme som har fällts av invånare i Garpenberg, kan jag säga att beslutet var "det sämsta som kunde ha fattats". Besvikelsen är stor i bygden hos de flesta kommuninvånarna.

Jag skulle först vilja säga, att när det gäller gammal gruvmiljö råder det stor förvirring bland olika myndigheter om uppfattningen om dess värde. I vissa

fall anses denna som gammal, bevarandevärd kulturmiljö som måste räddas åt eftervärlden och får därvid inte röras. I andra fall, såsom Garpenberg, anses den vara en miljöolägenhet. Här borde klarhet skapas, statsrådet Ingvar Carlsson.

Att pågående verksamhet skall ta sådan hänsyn att minsta möjliga skada åstadkoms på miljön är en självklarhet i dag. Men att ny gruvbrytning också skall ansvara för den miljö som åstadkommit långt tidigare, och som fyllt kraven enligt dåvarande lagar och förordningar, är svårförståeligt för de flesta. Det kan heller inte vara riktigt och måste ses som retroaktivitet av miljöskyddslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1969.

Jag vill fråga statsrådet om retroaktiv lagstiftning av det här slaget är till nytta för landet och dess utveckling.

Resultatet av regeringens beslut är att Dammsjögruvan inte byggs ut och att en begränsning av gruvdriften i den befintliga gruvan i Garpenberg kommer att göras; med åtföljande minskningar av arbetstillfällen.

Detta är utomordentligt olyckligt för Garpenberg som samhälle och för Hedemora kommun, som inom sina gränser även har kallvalsverket i Långshyttan, där 270 arbetstillfällen är i fara, samtidigt som näraliggande Avesta Jernverk kommer att friställa ytterligare 160 personer.

Mellan åren 1980 och 1985 har 17 000 arbetstillfällen försvunnit från de 23 bergslagskommunerna. Bergslagen är i kris. Ingvar Carlsson! Det är därför regeringsbeslutet om Dammsjögruvan är så utomordentligt olyckligt, inte minst med tanke på att 150 arbetstillfällen går förlorade och att en del av den övriga sysselsättning som redan finns också kommer att försvinna. En stor del av samhällsservicen kommer inte att kunna utnyttjas, och det blir så att kommuninvånarna inte längre kan bo kvar i sin bygd. Regeringsbeslutet är därför dyrbart för Bergslagen och dess invånare.

Regeringen har med sitt beslut om Dammsjögruvan åstadkommit ovisshet om spelreglerna för gruvnäringen, vilket i sin tur leder till att den framtida prospekteringen är i fara. Man kan fråga sig vilken malmfyndighet som i fortsättningen kan vara lönsam att bryta, när inte Europas största silverfyndighet lönar sig att bryta.

Huruvida statsrådet anser att arbetsmarknaden i Bergslagen är sådan att gruvbrytningen i Garpenberg kan undvaras, har jag inte fått något svar på, och jag upprepar därför min fråga.

Jag vill uppmana statsrådet att ompröva beslutet om ansvaret för den gamla miljön och ta upp förnyad kontakt med Boliden Mineral.

Jag vill också i anslutning till detta fråga Ingvar Carlsson om regeringen tänker vidta några extra åtgärder för att kompensera eventuellt bortfall av arbetstillfällen i Garpenberg.

Anf. 16 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Margareta Gards inlägg till 100 % var en argumentation för Boliden Minerals uppfattning i frågan. Margareta Gard uttalar sig om besvikelse i bygden, och den tror jag finns. Men eftersom jag har varit i Garpenberg och talat med företrädare för befolkningen, företrädare för naturskyddsföreningen, företrädare för fackföreningsrörelsen, företrädare också för bolaget liksom för kommunen, tror

jag mig ha en ganska god bild av vad människorna tycker och tänker.

Jag skulle vilja ställa en motfråga till Margareta Gard. Kommunen yrkade 9,5 milj. kr. som ersättning av Boliden Mineral. Det var det som företaget kanske vände sig allra mest emot. Representerade inte kommunen de anställda och framför allt kommunens invånare när man ställde detta krav? Skulle vi alltså inte ha lyssnat på kommunen i det fallet?

När det sedan gäller huruvida detta är ett miljömässigt problem eller inte vill jag konstatera att Garpenberg är det område i Sverige som näst efter Falun släpper ut de största mängderna av tungmetaller. Metallerna påverkar vattenkvaliteten i Dalälven ända ned till kusten. De förhöjda kadmiumhalter som har konstaterats i blåstång utefter Upplandskusten orsakas med största sannolikhet av kadmium från Dalälven.

Jag vill också framhålla att två tredjedelar av de områden som skall efterbehandlas upptas av ett sandmagasin som användes under åren 1950–1966. Under första hälften av denna tid utnyttjades magasinet av ett bolag som senare gick upp i Boliden. Under senare hälften utnyttjades det av Bolidenbolaget. Det är alltså enligt min mening inte fråga om någon retroaktiv lagstiftning. Men när man tillåter det nya stora ingreppet i miljön, är det då inte rimligt att ställa krav på att ett företag städar upp efter sig i viss utsträckning och reparerar skador som det tidigare orsakat?

Efter Margareta Gards inlägg måste jag också ställa motfrågan: Skall vi alltså strunta i miljökraven och åberopa sysselsättningssituationen i Bergslagen i stort? Skulle vi börja tillämpa sådana regler, då skulle vi verkligen hamna i ett underläge mot företagen när det gäller att värna om en god miljö. Jag har nyss från en annan borgerlig ledamot kritiserats för att jag inte med tillräcklig skärpa har företrätt miljöintressena. Nu blir alltså miljöministern kritiserad från rakt motsatt utgångspunkt. Det gör att jag tror att jag befinner mig i en ganska väl balanserad position.

Herr talman! Det verkliga skälet till att en brytning ännu inte har kommit till stånd – jag säger ännu inte – sammanhänger enligt min bedömning inte med de miljökrav regeringen har ställt. De är rimliga, och jag tror att företaget vid närmare eftertanke kommer att upptäcka det. Men sedan företaget lämnade in sin ansökan har silverpriset på världsmarknaden sjunkit väsentligt. Jag tror inte detta blir bestående, utan jag tror att silverpriset kommer att gå upp igen, och jag hoppas att detta kommer att leda till att företaget omprövar sin inställning. Det vore mycket oklokt av regeringen att börja tumma på de miljöpolitiska kraven därför att silverpriset sjunker på världsmarknaden.

Anf. 17 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag har inte motsatt mig det krav som kommunen ställt på 9,5 milj. kr. i ersättning. Det var rimligt. Den verksamhet som bedrivs måste också bära kostnaderna för de skador och ingrepp i miljön som den åstadkommer. Det är en princip man skall hålla på, och jag har icke angripit den saken.

Kommunen och facket har accepterat brytning i Garpenberg. Kommunen har tillsatt en särskild grupp som arbetat med dessa frågor, och den gruppen accepterade brytningen innan regeringen lade fram sina krav.

Detta är en viktig principiell fråga, Ingvar Carlsson. Skall en verksamhet som nu startar också ha ansvaret för det som skett tidigare och som utförts i enlighet med de lagar och förordningar som då gällde? Det är mycket viktigt att reda ut vad som skall gälla i framtiden härvidlag.

Ingvar Carlsson säger att man inte kan ta hänsyn till arbetsmarknadssituationen och väga dess krav mot miljökraven. Jag sade i början av mitt anförande att jag är medveten om att det är och var en grannliga uppgift för regeringen att göra dessa avvägningar. Men jag tycker att man har kommit fram till fel ståndpunkt.

Regeringen och företaget har inte samma uppfattning om kostnader för de stora insatser som regeringen kräver. Man anser från flera håll – jag har undersökt uppfattningen om detta också på annat håll för att få flera synpunkter på det – att de stora insatser som krävs inte egentligen motsvarar de miljövinster man gör med dem. Det anses att miljövinster av dessa stora insatser är mycket små.

Självfallet skall man åtgärda miljön, men här är det fråga om ett ansvarsförhållande. Samtidigt måste vi komma ihåg att man när det gäller brytning av malm är beroende av internationell marknad. Det är icke Boliden som bestämmer priset utan det är världsmarknaden, och man kan inte heller starta en verksamhet som inte går med vinst eller i varje fall går runt. Det är vad jag förstår anledningen till att bolaget avstår från att göra det.

Anf. 18 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Den person som säger att miljövinster av att efterbehandla de gamla upplagen är små har inte satt sig in i denna fråga. Som jag i mitt tidigare inlägg kunde tala om förorsakar de gamla upplagen ett av de allvarligaste läckage vi har i vårt land med effekter i Dalälven och ända ute i Östersjön.

Om vi inte går fram den väg som vi gjort i det här fallet har vi att välja mellan att låta skattebetalarna stå för kostnaderna för skador som har orsakats av gruvföretagen och att låta gruvföretagen göra det genom en särskild avgift. Jag har svårt att tänka mig att vi skulle låta skattebetalarkollektivet som helhet stå för dessa kostnader. Det rör sig i vilket fall som helst om att gruvföretagen skall betala för de skador som de har orsakat.

Margareta Gard säger att hon står bakom de 9,5 miljoner som kommunen skulle få, så det är inget problem. Men problemet är ju att Boliden Mineral inte accepterar att betala dessa pengar och i själva verket har dragit sig ur den planerade gruvbrytningen. Då är alltså Margareta Gard och jag gemensamt i den positionen att vi har sett till att den här sysselsättningen inte tillförs Bergslagen. Därmed faller hela den fråga som Margareta Gard från början ställde.

Anf. 19 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Kravet på 9 miljoner till kommunen har jag ställt upp på – det tycker jag är rimligt.

Jag har tidigare också sagt, Ingvar Carlsson, att jag tycker det är rimligt att pågående verksamhet betalar sina kostnader. Men skall den betala miljö-

kostnader också för tidigare verksamhet? Det är en fråga som är principiellt viktig för Bergslagens framtid – den återkommer; den kan inte bara gälla det här enskilda fallet. Det pågår prospektering. Hur kommer det att falla ut? Skall vi fortsätta att prospektera i Dalarna och Bergslagen, eller skall vi lägga det åt sidan därför att miljökraven blir så stora att verksamheten aldrig kan löna sig? Det är en mycket tråkig situation. Vi hade i Bergslagen hoppats på att vi skulle kunna göra malmfyndigheter, så att vi skulle kunna få bryta i våra gruvor.

Vid åtskilliga träffar som jag har varit på när man har lagt ned järnmalmgruvor, i Västerbergslagen t. ex., har det sagts mig att prospektering inte kan ske annat än i anslutning till tidigare gruvor, på grund av att det är så dyrt att starta nya gruvor. Man vill undersöka områdena runt de gamla fyndigheterna för att försöka hitta nya. Men det blir en direkt omöjlighet om det ställs krav i den här storleksordningen. Det torde knappast finnas några andra så lönsamma och värdefulla fyndigheter som den silverfyndighet som finns i Garpenberg. Därför, Ingvar Carlsson, är det här inte bara en fråga om Garpenberg eller om de 9,5 miljonerna till kommunen – det här är en betydligt större fråga för framtiden.

Anf. 20 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag bara konstaterar att Margareta Gard fortfarande helt och hållet sväljer företagets argument. Den stora förändringen sedan företaget lämnade in sin ansökan är de fallande silverpriserna. I jämförelse med de fallande silverpriserna medför miljökraven marginella kostnader. De skall dessutom slås ut på en 20-årsperiod.

För min del vägrar jag att i denna situation ge avkall på rimliga miljökrav. Vi kan inte tumma på dem. Trots allt spelar människors miljö också en stor roll. Det gäller att värna både sysselsättning och miljö.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1985/86:84 till arbetsmarknadsutskottet

7 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1985/86:256 och 257 till socialförsäkringsutskottet

8 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1985/86:258 av *Lars Werner m. fl.*

Höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken (IBRD) (prop. 1985/86:71)

1985/86:259 av *Kurt Ove Johansson m. fl.*

1985/86:260 av *Nils Carlshamre m. fl.*

Prot. 1985/86:66

28 januari 1986

Meddelande om frågor

- 1985/86:261 av *Gustav Persson m. fl.*
1985/86:262 av *Marianne Ståhlberg och Margareta Winberg*
1985/86:263 av *Ove Karlsson m. fl.*
1985/86:264 av *Karin Israelsson m. fl.*
1985/86:265 av *Görel Bohlin*
1985/86:266 av *Marianne Ståhlberg m. fl.*
1985/86:267 av *Marianne Ståhlberg och Gustav Persson*
1985/86:268 av *Arne Svensson*
1985/86:269 av *Karin Israelsson m. fl.*
1985/86:270 av *Margareta Andrén m. fl.*
1985/86:271 av *Margareta Gard*
Ökat förtroendemannainflytande i försäkringskassorna, m. m. (prop. 1985/86:73)
1985/86:272 av *Lars Ernestam m. fl.*
1985/86:273 av *Kersti Johansson*
1985/86:274 av *Sven Munke m. fl.*
1985/86:275 av *Bertil Danielsson m. fl.*
1985/86:276 av *Lars Werner m. fl.*
1985/86:277 av *Karl Erik Olsson m. fl.*
1985/86:278 av *Margitta Edgren och Margareta Mörck*
1985/86:279 av *Anders G Högmark*
1985/86:280 av *Ingvar Eriksson m. fl.*
1985/86:281 av *Stig Josefson och Karl Erik Olsson*
1985/86:282 av *Arne Svensson och Ingvar Eriksson*
1985/86:283 av *Birgitta Hambraeus*
1985/86:284 av *Arne Andersson i Ljung m. fl.*
Jordbruksforskning, m. m. (prop. 1985/86:74)
1985/86:285 av *Kjell Johansson*
1985/86:286 av *Knut Wachtmeister m. fl.*
Beskattningen vid avyttring av tillgångar som förvärvats genom utdelning (prop. 1985/86:78)

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 januari

1985/86:345 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till industriministern om stålverket i Hällefors:

Enligt uppgift finns planer på ett samarbete mellan SKF Steel i Hällefors och SSAB som innebär att stålverket i Hällefors kommer att läggas ned.

Jag vill därför fråga:

Är industriministern beredd att medverka till att dessa planer ej genomförs?

1985/86:346 av *Paul Lestander* (vpk) till industriministern om övertidsuttaget i malmfältsgruvorna i Norrbotten:

Prot. 1985/86:66
28 januari 1986

Meddelande om frågor

En strid om övertidsuttaget har ägt rum i malmfältsgruvorna i Norrbotten. Statens förhandlingsorganisation har nu stämt Gruvfyran i Malmberget och Gruvtolvan i Kiruna på skadestånd. Kraven omfattar miljontals kronor.

Det är orimligt att statliga företag, som dessutom lämnat SAF, skall försöka ruinera lokala fackorganisationer.

Under hänvisning till ovanstående vill jag fråga:

Är detta förfaringssätt förenligt med de principer som industriministern anser bör gälla för statlig verksamhet?

1985/86:347 av *Ann-Cathrine Haglund* (m) till statsrådet Anita Gradin om det oavlönade vårdarbetet i hemmet:

Vid kvinnokonferensen i Nairobi ställde sig den svenska regeringsdelegationen bakom slutdokumentets krav att avlönat och oavlönat arbete skall erkännas och avspeglas i nationalinkomsten, ekonomisk statistik och BNP.

Vad avser statsrådet att vidta för åtgärder för att det oavlönade vårdarbetet i hemmet skall bli erkänt som ett värdefullt arbete och avspeglas i nationalinkomsten, ekonomisk statistik och BNP?

10 § Kammaren åtskildes kl. 15.57.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren